

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A Debreceni Protestáns Lap
könyvnyomdája Debrecen,
Nyomtató-utca 9. sz. A hova a
lap szétküldésére vonatkozó fel-
szólamlások küldendők. Minden-
nemű nyomdai munkákat felvál-
lalunk és jutányos áron végezzük.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven.
Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.
Hirdetések jutányos áron közöltetnek.
Egyes szám ára 30 fillér.

A szerkesztőség és kiadóhivatal
Debrecen, Nyomtató-utca 9. sz.
A hova a lap szellemi és anyagi
ügyeire vonatkozó összes közle-
mények, kéziratok, előfizetési
és hirdetési díjak küldendők.

A három fáról.

Melyik az a három fa, melynek szerep jutott a Megváltó élettörténetében ?

A figefa, az olajfa és a keresztfá.

Az elsőn gyümölcsöt keresett, a másik alatt imádkozott és meny felé emelkedett, az utolsón megáldoztatott.

Figefákkal volt beszegve az út, mely a szent város felé vezetett. Egy ilyen fügefán hallgatta meg a Megváltót a bűnbánó Zákeus.

Egy ilyen fa tünt a kereszt felé haladó Megváltó szemébe utolsó útja alkalmából is.

A figefa sötét zöld lombjával árnyékot kínált az útasoknak, s minden évszakban érő gyümölcseivel éhségüket csillapította.

A Megváltó is ezért kereste fel a fügefát, melyet látott az út mellett. Oda méne a fához és nem találta semmit azon, hanem csak leveleit és mondta annak :

„Soha örökké te rajtad gyümölcs ne teremjen. És azonnal megszárad a fügefá.”

Ez a sorsa a hitetlen embernek. Bármily hatalmas és erős legyen, mert nem hoz gyümölcsöt, a rendeltetése csak a kiszáradás és a tűz, a melyre vettetik.

De ez a jelképe annak is, a ki csak névleg a Krisztusé. Gyümölcseiről ismerjük meg a termőfát. Istennek tetsző életéről és cselekedeteiről a hív keresztyént. Ha ezek helyett csak kövérségtől fénylő sudara és pusztán diszül szolgáló levelei vannak : akkor már ítelt felette az, ki nek kezében az ítélet vagyon.

És jaj az országnak, a társadalomnak és egyháznak is, melynek csak fényes szertartásai, meddő intézményei vannak.

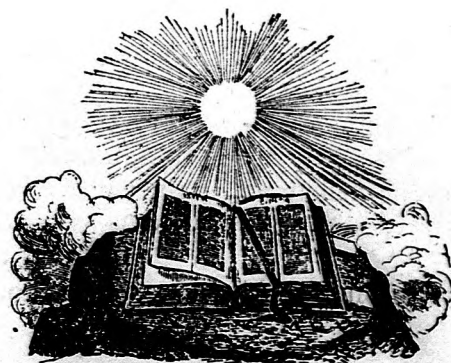
Jaj, ha az élet darabos útját járó szerencsétlen vándorok hasztalan fordúlnak nyomorúságokban segedelméhez.

Mi lesz velök, ha a kenyér helyett követ, hal helyett kigyót, törvény és jogok helyett korbácsot kapnak ? És mi lesz, ha a bűnbánásnak, a hitnek s a fentartó reménységnek gyümölcseit sem izelvéen jutnak a szenvedésnek keresztfája alá ?

Megátkozzák magát az életet is és soha sem érnek el az olajfák hegyére, a megdicsőülés és boldogság helyére.

Jaj nekünk !

* * *

A tiszadadai ingatlan parcellázása és a kollégiumi takarékpénztár.

Tavaszi egyházkerületi közgyűlésünk tárgysorozatában fog szerepelni ez a két kérdés, melyek mikénti eldöntése főiskolánk anyagi helyzetét s ezzel további fejlődését mélyen érinti.

Indokolt, hogy e kérdések sajtó útján is felszínre vettessenek a hivatott tényezők figyelme reájok irányíttassék, a megoldási módok feltárassanak, megvitattassanak és így e kérdések az érdekelt közvélemény szűrőjén átbocsátva kerüljenek a kerületi közgyűlés színe elé.

Jelen sorok is ezt a célt óhajtják szolgálni. A tiszadadai ingatlan eladásának *jogi szempontból* sem az alapító levelekből kifolyólag, sem egyébként akadályja nincs.

Az eladás mellett szól már az, hogy ingatlanoknak, különösen nagyobb ingatlan komplexumoknak alapítványok kezén létele, s ezzel a magán gazdálkodás köréből való kiemelése káros közgazdasági hatásokkal jár, a nélkül, hogy az alapítványra az ingatlan tulajdon megfelelő tökélyhelyezési mód volna.

A kezelésre hivatott szerv ugyanis nélkülözvén azt az önállóságot és rendelkezési szabadságot, melylyel a magántulajdonosok bírnak, ez a legjobb igyekezet mellett is a jövedelmezésben, szükségképen érezheti hivatását.

Innen van, hogy az alapítványokról szóló törvénytervezet is az ingatlanoknak alapítványi vagyonul történő leköltését megszorítja.

A szóban forgó ingatlanok eladása, különösen apró részletekben történő eladása által számos munkáskéznek nyillanék meg az érvényesülési terrenum.

És a kollégiumnak, mint erkölcsi testületnek feladat körébe esik szolgálni ezt a szempontot akkor, mikor ez nemcsak anyagi áldozattal nem jár, hanem ellenkezőleg, magának a kollégiumnak is tetemes vagyoni előnyt eredményez.

A vagyoni előny pedig nyilvánvaló, ha számba vesszük, hogy míg ma a 2009, 1600 négyszög öles hold területű ingatlan, az 1905/6. költségvetési tervezet adatai szerint 33402 korona 88 fillér évi hasznot hoz, addig a tiszapolgári takarékpénztár által már megajánlott vételár (1 millió 200 ezer korona) s 5% kamatot véve is, az eladás után a tőkéhez adódik 60,000 korona, a mai bevételnek majdnem kétszerese.

És helyesen keresztülvitt eladás mellett az 5% kamatot biztosító, a vételár pedig még emelhető.

Ezen anyagi haszon tudatában mondotta ki

az igazgatótanács akadémiai albizottsága még a múlt év tavaszán, hogy szükségesnek tartja „a tiszadadai, főiskolánk tulajdonát képező ingatlanok parcellázás útján leendő eladását.”

Az ingatlanoknak nem remélt, köztudomásulag igen magas forgalmi értéke, a mellett szól, hogy az eladás mielőbb, minden esetre oly időben vitessék keresztül, míg a földéhség, az országszerte megindult parcellázások útján kielégítve nincs, a mi után szükségképen az ingatlan forgalmi értékének csökkenése fog beállani.

A telekérték további oly mérvű emelkedése, mely porovizálja, sőt túlhaladja azt az évenkénti veszteséget, a mi az eladás elhalasztásával beáll, alig remélhető.

Nem tudnám azonban helyeselni azt, hogy az eladás a tiszapolgári takarékpénztárnak említett ajánlata, vagy bármely más idegen pénzüintézet hasonlóan megszabott vételi ajánlata alapján történjék.

Ebben az ajánlatban ugyanis ki van kötve az ajánlattevő pénzüintézet javára az a jog, hogy az ügylettel, az ajánlat elfogadása után is, meghatározott időn belül, tetszés szerint minden kötelezettség nélkül visszaléphet.

Ezt az időt arra használná fel a pénzüintézet, hogy a parcellázást megkísérelje.

A kollégium kísérleti objectumkép engedné át ingatlanait. Ha a kísérlet sikerül, a hasznot a pénzüintézet szedi be, ha pedig nem sikerül, az ügylettől visszalép, s a beálló károk, az esetleges telekcsökkenés, a kollégiumot terhelik.

Visszalépési jog nélküli u. n. fix eladás mellett pedig, csak alacsonyabb ár volna elérhető.

Ez oda visz, hogy az eladás *háziag keresztülvitt parcellázás útján* történjék.

Igy, a részletekben történő eladás által elérhető tetemes haszontöblet a kollégiumot illetné, nem adatnék idegen kézre.

További nagy előnye a házi parcellázásnak az, hogy nem kell külön gondoskodni a befolyó vételár gyümölcsöző elhelyezéséről, meg van kimélve a kettős munka és nincs kitéve a kollégium annak, hogy a befolyó vételár, vagy annak egy része egy ideig gyümölcsözellenül, vagy alacsony betéti kamatláb mellett hever.

Az eladás ugyanis keresztülvihető volna oly módon, hogy a vételár 75%, az egyes parcellákra bekebelezett jelzálogi biztosíték mellett a vevőknél maradna, így egy csapásra a tökélyhelyezés is megtörténnék, e mellett a vételkedv fokoztatnék, magasabb vételár s ma-

gasabb kamatláb lenne elérhető. A biztonság fokozására a parcellás szomszédokból körzetek alakíttatnának, kik egymásért egyetemlegesen szavatolnának. Mindezen előnyök ellenében fedezné a kollégium a parcellázási előmunkálatoknak csekély, mintegy 3—4000 korona költségeit.

És, hogy a parcellázás előfeltételei fentfoglagnak, arra a kedvező választ a tiszapolgári takarékpénztár ajánlata már is megadta.

De, feltéve a legrosszabbat, hogy a házilag megkezdett parcellázás nem sikerül, ez esetben sincs kockázatva semmi, még az előmunkálatok költsége sem, mert e munkálatok egy későbbi, bármikor és bárki által keresztülviendő parcellázás céljaira felhasználhatók lesznek.

Maga a parcellázás egyszerű művelet. Az alkalmazott mérnök az ingatlant felméri, a kívánt 5—10 holdas részletekre felosztja, a felosztást a terepen is keresztül viszi, a parcellázás a lakosság körében alkalmas módon meghirdetetik, az egyes vételi ajánlatok a falvakban a néppel sűrűn érintkező megbízottaknál leadatnak, és a mennyiben összeségükben az elérni kívánt vételárat kiteszik, a kollégium meghatalmazott organuma által elfogadtatnak.

A további kérdés az, hogy a parcellázással a kollégium melyik szerve bizassék meg?

A midőn szó van egyrészt a kollégium egy 2000 holdas ingatlanának parcellázásáról, a kapcsolatos pénzügyi műveletekről, innen másrészt új kollégiumi pénzügyi felállításáról, egészen kézenfekvő az, hogy ez a két kérdés ne külön-külön, hanem együtt oldassék meg olyképp, hogy a *tiszadadai ingatlan parcellázása már a felállítandó kollégiumi takarékpénztárra bizassék.*

Ez volna az új pénzügyi szervezetnek első nagyobb pénzügyi művelete.

Egyenesen a bizalmatlanság jele volna, és az új pénzügyi szervezet további működésére is bénítólag hatna az, ha éppen a kollégiumi alapok, ingatlanok parcellázásának keresztülvitelét *idegen* pénzügyi szervezetre biznák.

Ez a terv kétségkívül feltételezi a kollégiumi pénzügyi felállítását.

A felállítás nem késhet. Nem hagyhatja a kollégium továbbra is kihasználatlanul azt az óriási értéket, melyet megdönthetetlen hitelében bir.

Mindenesetre kívánatos, hogy a Bartha Béla-féle munkálat, mely idevonatkozólag a gazdasági tanács megbízásából mielőbb kiromatassék, hozzáférhetővé tétessék, hogy a kritika felhasználásával legyenek a szervezeti szabályok megállapíthatók s meghatározható azon viszony, melyben az új pénzügyi szervezet a kollégium vagy-

kezelő szervéhez, különösen a gazdasági tanácshoz állani fog.

De ha bármi okból a pénzügyi felállítás vagy a parcellázással való megbízása elmaradna is, a parcellázás *háziilag* is olyképp volna keresztülviendő, hogy a f. évi tavaszi egyházkerületi közgyűlés, mely a parcellázást elvileg kimondaná, a keresztülvitelre, az eladási ár minőségének megjelölésével, a gazdasági tanácsot megbízná, vagy pedig egy három tagu bizottságot küldene ki.

A gazdasági tanács, vagy a kiküldött bizottság szakértő közegekkel az előmunkálatokat végrehajtáná, a vételi ajánlatokat bekérné, a ker. közgyűlés jóváhagyásától feltételezetten elfogadná s az egészet a f. é. őszi ker. közgyűlés ezt teljesítené, mely a megtörtént parcellázást notificálva s az érdekelt alapok jogi lekötelezése innen dotáltatnék.

Minden az esetben, ha a pénzügyi közeli feállítás, vagy megbízása elmaradna:

A fődolog, biztosítani a kollégiumnak azt a hasznot, a mi a parcelláris eladással kapcsolatos.

A legelőnyösebb megoldási módozatot ker. közgyűlésünk bölcsesége bizonyára megfogja találni.

Dr. Tóth Lajos.

A debreceni református Kollégium története adattári alakban.

(67. Folytatás.)

Az e. Kerület 1858. évi (Augusztus) 14. végzésével életbe lépett a protestáns és nemzeti szellemben az Entwurf alapján módosított tanterv. Az állandó igazgatóság eltöröltetett, helyette 3 évig tartó igazgatóság hozatott be, Kovács Pál igazgató lemondott (jk. 1858: 11. sz.) helyébe Osterlamm Ernő választott igazgatónak.

Kovács Pál a gymnasium első rendes és állandó igazgatója (director) öt éven át. Vele kezdődik a külön igazgatók sorozata. E jeles férfiú született 1808-ban Nagy-Bajom (Somogy); a losonczy iskolából jött felsőbb tudományok hallgatására Debrecenbe 21 éves korában, mint „árva,” mert csak anyja élt t. i. Varju Rozália, Böhönyében lakott; lépett a 2. éves jogászok közé, kiknek száma 82 volt. Beirási napja 1829. nov. 5. Győri Lajos seniorságában, a mikor az akadémiai hallgatók összes száma (a tisztviselőkkel együtt) 585. Először publicus, később tógátus deák, a tanárok akkor 8-an voltak, u. m. Sárvári, Ercsei, Péceli, Kerekes, Zákány, Erdélyi, Dobrossy. A költészet, irodalom, latin és görög nyelv valának kedvenc tantárgyai. Három évi tanulás után mint 6 éves deák 1832. ápril. 30-án bocsátatott ki Nagyszalontára conrectornak. Onnan Kis-kun-halásra hivatott tanárnak 1840. körül; majd pedig Debrecenbe a gymnasium külön szervezésekor 1852-ben jun. 29-én, s mint már tapasztalt és neves tanár igazgatónak tétetett; itt

tanárkodott hét évig, tanította a latin és görög nyelvet. Ő szerkesztette az első évi nyomtatott iskolai „Értesítvényt” 1853—4-ről, s aztán még 4 évről; Osterlamm igazgatósága alatt a IV. osztály főnöke volt s a latin nyelv mellett a magyart, vallást és történelmet tanította.

A tüzoltó deákok által adott majálison meghült s rövid idő múlva 1859. év június 2-án este 11 órakor elhunyt munkás élete 51. bolgog házasságának 23. évében. Előbbi lakása Fűvészkert-utcán (ma 6. szám) a régi tanári szálláson (melyet még Sinai lakott) nagy Péterfia 351. sz. a., mely házat az egyház adott bérbe, rendszeren a tanárok szokták kivenni. Innen temették el a nagy templomban tartott gyászbeszéd után a Cegléd-utcai temetőbe. Sirköve áll ma is: emelték hálás tanítványai, felírva rá a kedvelt remekíró (Virgil) e pár sora „Grates persolvere dignas, Non opus est nostrae. . . . Dii tibi praemia digna ferrent.”

Megrendítő volt hirtelen halála (tüdő gyulladás vitte el) özvegye Főnyad Mária nézve, a ki öt gyermekkel (négye leány) maradt hátra, minden év pünköszt-jén elérzékenyült, mert ez ünnepen halt el férje, bús állapotában, nem levén még a tanári nyug- és gyámin-tézet szervezve, épen férje idejében dolgoztak előterem-tésén, ő segély nélkül maradt, a debreceni méltányló ref. egyház szavazott meg részére évi 80 frt kegydíjt, e kegyeletért szívében hálát hordozott, ez vigasztalólag hatott rá. Mindig gyászoló özvegye — a ki Balogh Péter püspöknek testvére volt — 1892-ben halt meg, 77 éves korában. Egy sirban nyugalomba vonult lelkész és nő-testvére Tóth Ferenczné (Zsuzsánna), mindketten debreceni lakosok, gondolnak hiven.

Kovács Pál természetből vidám kedélyű volt, barátságos asztalánál tisztársai többször egybejöttek, az iskola átalakulás sokszor félelmes korszakában, a remény nyelv is alig derengő nyomott időben hazafias érzések közt értekeztek a teendők felett. Debrecen népe látogatja a temetőket, olvassa a sírfeliratokat, és sokszor ismétli: az iskola jelesei itt porladoznak, ha rokonaik elmúlnak, vajjon ki fogja hanvaik helyét s nevét az enyészettől emlékből fenntartani itt az idő, hogy a főiskola és kerület érdemes embereinek sírjai valami módon nyomtalanul el ne pusztuljanak. A Péterfiai temetőben már — melybe temettek a 18. századbeli jeles tanárok — azok elpusztultak csak Hatvani tanár sírköve lön megmentve a felfedezés és behozatal által. Legujabban (1906. márc. 23.) Nagy Gyula a debreceni ref. felsőbb leányiskolában tanár, Békési Lajos h.-szoboszlói lelkészszel és Sass Béla hittanárral, a néhai Bakóczi János lelkész által feljegyzett útmutatás nyomán felkeresvén a Péterfiai temetőt, megállapították *Sinai Miklós sírhelyét*, feljegyezvén a négy szomszédos sír feliratot a nyugatról keletre haladó út közepe táján. Én magam 1892. okt. 31-én nyomoztam azt, akkor is állt a két akácfa, a csösz állítása szerint néha virágot vitt rá talán a Sinai család akkor még itt élő nő tagja.

* * *

Az újított tanterv következtében az e. kerület által kinevezett „főiskolai felügyelő választmány” elé kellett küldeni minden hó végén a tudományos és erkölcsi állapotról szóló jelentést (jk. 1858 : 50. sz.)

Az önkormányzati jog igénybevétele s főleg a tanterven tett módosítás fenn visszatetszésre talált s a minisztérium 1859. júniusban 24. kelt kibocsátványa szerint „a gymnasium mostani szerkezete miatt” az érettségi

vizsgálat tartását eltiltotta; a tanárkar (1858. július 21.) kénytelen lett ismét Nagyváradra útasítani növendékeit, érettségi vizsgálat tételre. De a kerület a theológiára lépő VIII. osztálybeliek részére mégis elhatározta itt helyben, a superintendens elnöklete alatt, a külön érettségi megtartását saját hatása körében, s arra a h. superintendens felhívására ki is tűzte a határnapokat. (Tk. jk. 1859. jul. 20.)

A két evangélikus egyház törvényes szabadságát fenyegető császári Nyílt parancs (Pátens) elleni szívós küzdelem tetőpontján tartott e. kerületi k. gyűlés (1860. jan. 11.) 30. számú jkönyvében hívta fel a tkart, hogy a ref. egyház és magyar nemzeti művelődés érdekeinek hiven megfelelő s a magyarországi ref. gymnasiumokban egyezően bevezethető tantervet készítsen, s az egyetemes értekezletre nyujtsa be. (Tk. jk. febr. 9.) Tehát országos tanterv előállítása lebegett szem előtt. A helytartóság megismételte újabb rendeletében (1859. febr. 11.) az érettségi vizsgák itteni nem engedélyezését, sőt ujlag kérelmezni kellett az állami érettségi vizsga Váradon letehetését. (1860. jul. 5.) Sürgöny újan jött meg az engedély Budáról s Gelenczei Pál tanár vezetése alatt el is indultak ifjaink 11-en Váradra. De a kerület is megtartotta a theológiára lépő 15 növendék érettségi vizsgáját (köztük volt Csiky Kálmán) jul. 17—19-én s kiadta részökre a bizonyítványt. Tehát ez évben két érettségi vizsgálat volt. (Lásd a mellékletet a jul. 5. 1860-ban tartott tk. jk. 143. számához.) Osterlamm s helyébe Tóth József tanár választott igazgatónak. (1860. augusztus 4-én 153. sz.)

Az 1860—61. tanév. A Nyílt parancs visszavonása után a budai helytartóság leirata szerint a közoktatási minisztérium (1860. aug. 19-én 12381. sz.) kibocsátványaiban azon gymnasiumokban, melyekben a tannyelv nem a német volt, megszüntette azon szabályt, hogy a jkönyvek és lecke tervek latin vagy német nyelven terjesztendők fel. A magyar nyelv jogát tanárkarunk már korábban visszavetette s az hallgatag eddig elnézetett. A magyar nyelv jogát tanárkarunk már korábban visszavetette s az hallgatag eddig elnézetett. A másik királyi helytartó tanácsai intézmény (1861. január 27-én 793. sz. a.) tanintézetekről s az azokban *jelenleg gyakorlatban levő* tanrendszerről az 1790. XXVI. t.-c. 5. §-ban foglalt rendeletnek megfelelő jelentést kívánt az 1848. előtti szokás és mód szerint. Ezzel az Entwurf is hatályát veszte. Az iskola tanácsosi intézmény is megszüntetve lett (jk. 1861. jun. 12.) Saját hatáskörében tartotta újra a telyes érettségi vizsgálatot főgymnasiumunk, 40-en tették le s osztályzatukat végleg megállapító tanácskozmány Balogh Péter superintendens és gróf Degenfeld Imre főgondnok elnöklete alatt (1861. jul. 1.) mind a 40-et érettnek ítélte, egy általános kitűnő, két általános dicséretes, nyolc általános jó, 24 pedig elegendő sikerrel. Az önkormányzat győzelmes napja felragyogott. A következő évre igazgató Kiss András tanár lön. Az állandó igazgatótól idegenkedett a tanárkar is.

Az 1861—62. tanév. Ez évben a gymnasium állapota megváltozott. A tiszai két e. kerület tanfériai *Erdőbényén* (1861. aug. 3.) közös értekezletében kísérlet történt a két ősi főiskolán S.-taton és Debrecenben minél egyezőbb tanrendszert létesíteni, a nyolc osztály fentartásával. A helyi gymn. tanárkar külön, az akadémiai kar szinte külön terjesztette fel az erdőbényei tantervre észrevételeit (jk. 1861. szept. 26.) a gymnasium a 8. az akadémia 6 osztály mellett foglalt állást; a kerület döntése elé ment az ügy. A kerület közgyűlése (1861. okt. 2.) nagy szótöbbséggel — tekintettel az

Entwurf által behozott 8 osztály iránti általános ellen-szenve, határozattá tette, hogy a debreceni főiskolában levő gymnasium már az 1861—2. tanévben mint *hat osztályu gymnasium* szerveztessék és működjenek.

Ettől fogva 12 évig egy oly kísérletező korszak állt be, mely indokait tekintve *tiszteleltre méltónak* mondható, mert tiltakozás volt az önkény uralom parancsoló akaratára ellen, és állásfoglalás azon alkotmányos elv mellett, hogy országos törvény hozatala nélkül régi tanrendszerünk jogosan meg nem változtatható; hódolás volt a 3 százados gyakorlat előtt, mely a régi hat osztályt közmegnyugvással szentesítette, sőt a tanszéki és egyéb alapítványok is azon korban s azon irányban keletkeztek, és így a felsőbb vagy akadémiái tanfolyam nem fog azoktól megfosztatni, mert a 7. és 8. osztály is benne volt az akadémiában. Csakis 1873—4-ben — mikorára már kialakult az országos közvélemény a 8. osztályu gymnasium mellett, és felelős magyar kormány volt, állott vissza a 8 osztályu gymnasium.

Tehát 1861—2. óta a gymnasium *hat osztályában* működött a tanárkar, és így a régi egység mégsem állhatott vissza, mert csak a VII. és VIII. osztály csatoltattatott vissza az akadémiához, az érettségi vizsgálatot az akadémiái tanárkar intézte, az 1. és 2. éves bölcsészek az akadémiái törvények alatt állottak, a gymnasium részére külön kinyomatott iskolai törvény adatott ki (tk. jk. 1862. októberi ülés 24. sz.) Az angol oktatási rendszert elhagyta a német szellem irányozta közép-európai nyomás alatt a magyar protestáns közvélemény is. A hat éves deákiség azóta csak emlékezetben él.

(Folyt. köv.)

Balogh Ferencz
hittanár.

TANÜGY.

A gimnáziumi vallástanítás módszere.

Reformált felekezeti középiskoláinknak létjogosultságát mindenekelőtt általában a prot. szellemű tanítás, de főként a református valláserkölesi nevelés adja meg. Ezek hiányában bármely percben megszüntethetjük közép, sőt hozzáteszem, felsőfokú tanintézeteket is, mert fennmaradásunknak nincs értelme. Iskoláink fentartásának nem lehet corollariuma holmi nagy általánosságokban tévedező emberbaráti és hitelvi nézeteknek a hirdetése és a lelkiismereti szabadságnak olyatén értelmezése és gyakorlása, amely minden felekezeti szempontot és érdeket figyelmen kívül hagy. Felekezeti intézetben legyen az a legszabadelvűbb is, az egyéni felfogásnak és szabadságnak efféle nyilvánítása s a tanításba bevitele egyszerűen kívül áll a megengedhetőség határán. Ugyiszintén veszedelmes jelenség a teljes hitközöny és az egyház iránti érdektelenség is.

Tagadhatatlan, hogy az újabb időben mindkettőre találunk példát iskolai életünkben. A másodikra többet mint az elsőre. Ez a sajnos tapasztalat, meg az újabb állami tanárképzés hozta létre gimnáziumainkban mindenfelé a külön vallástanári állásokat, melyek felekezeti intézetben, szoros felekezeti érdekből és szempontokból határozottan perhorreszkálандók, mert a tanárok legnagyobb részét egyenesen arra a gondolatra

viszi, hogy a vallás és egyház ügyeivel minél kevesebbet törődjenek. Ott van a *szaktanárok*, csinálja az! Én igen szomorunak s határozottan veszedelmesnek tartom, hogy a vallásból is *szak*tárgyat csináltunk gimnáziumainkban s Isten látja lelkemet! egy cseppet sem tudok rajta örülni. De hát így van! most már hiába lamentálunk! Fő dolog, hogy a vallás-tanítást kedvessé, vonzóvá, sikeressé tegyük.

E tekintetben el kell ismernünk, még a kezdet kezdetén állunk. Valljuk be, hogy vallástanításunk rendszeresen, de mindenekelőtt végtelenül unalmas és sivár. Kérdezzék meg csak azokat, akiknek e téren ellenőrző és felügyelői tisztök van! Nincs kiforrott módszer, nincs megállapított, összhangzó, szivre és lélekre ható tanszeret. Egyesek elszigetelten próbálkoznak így vagy amúgy. Néha sikerrel, máskor sikertelenül. Újabb konventi vallástanítási tantervünk — merem állítani — egészen megfelelő, de a hozzáfűzött methodikai megjegyzések végképpen elégtelenek. Nem tájékoztatók, annál kevésbé irányítók. Még kevésbé biztos útbaigazítók a részben, hogy tanár miképpen dolgozza fel osztályról-osztályra az előirt tananyagot s vigye keresztül a tanítás biblikus koncentrációját.

Ezen a nagy hiányon, melyet konventi tantervünknel a par excellence felekezeti tárgyak, névszerint a vallás és ének tanításánál észlelünk (A többi tantárgynál megvan az állami tanterv részletes methodikai utasítása) csakis úgy segíthetünk, ha mi is hasonló részletes, módszeres utasítást készítünk a vallás és ének tanítására nézve. Az országos református tanáregyesület az ének tanítás methodikájával most foglalkozik és kétségkívül sikerül neki a tekintetben, a szakérők közreműködésével, teljes sikerre vezető módszeres utasítást teremteni s így a középiskolai egyöntetű énektanítás sikerét előmozdítani. De hátra van még az éneknél is fontosabb vallástanítás részletes methodikájának a kidolgozása. E. b. lapokban említve volt, hogy az országos református tanáregyesület központi igazgatóságát, illetve elnökségét ez a kérdés is foglalkoztatja s ezt mindjárt az énektanítást methodikájának létrehozása után napirendre tűzi.

Addig is kívánatik, hogy a fontos kérdést irodalmi uton minél inkább tisztázzuk és előkészítsük. Szóljanak hozzá tehát a hivatottak s fejteggessék lapjainkban a felekezetünk életérdekeibe vágó, nagy horderejű ügyet: Örömmel látom, hogy *Trözner Lajos* már megkezdte a fejtegetést az *Erd. Prot. Lap.* f. évi márc. 15-iki számában s bár dolgozata nem tantervünk követelményeinek megfelelőleg van készítve, mégis jó arra, hogy a figyelmet a vallástanítás módszerévé irányítsa. Közleményét az *Erd. Prot. Lap* szerkesztője a következő figyelemreméltó, igaz megjegyzéssel kíséri:

„Szükségét látjuk annak, hogy a közép- és magasabb fokú vallástanítás módszertanának kérdései — lehetőleg minél több oldalról — gyakorlati megbeszélés tárgyát képezzék. Kivánatos ez főleg a vallástanítás óhajtott sikere érdekében. Vallástanáraink, a középfokú vallástanítás módszere tekintetében a multnak minden irányító tradíciója hijján, maguk kénytelenek a tantervi utasítás irányítása mellett gyakorlati ösvényeket keresgélni és tapogatni. Annál inkább szükségét érezhetik annak hogy tapasztalataikat egymással kicseréljék s a tapasztalatilag bevált eljárásokat egymással megismertessék. Mert nemcsak az kívánatos, hogy a vallástanítás sikerben gazdag legyen, hanem az is, hogy ehez a legkönnyebben jussanak az ifjak. Nem szabad — hogy mint néhol — a vallás a legnehezebb tárgy legyen. Ezen

csak az okos módszer segíthet. Gimnáziumainkban már több kevesebb gyakorlattal bíró kiváló és buzgó vallásanáraink ily kérdések megbeszélése által jótékony befolyást gyakorolhatnak a nevelés- és oktatásügy e fontos ágára.

Kezdjük el tehát nehézkes és sivár vallásitanításunkat termékenyítő és gyönyörűsége órákká átalakítani. E sorok célja az hogy fölhívjuk ref. felekezeti középiskolai oktatásunk eme mindennél fontosabb kérdésének irodalmi megvitatására a közfigyelmet. A sorompó nyitva, várja a bajnokokat!

S. Sz. J.

IRODALOM.

Monumenta Austriae evangelica. Az ausztriai prot. történelmi társulat 25. éves jubileumi ünnepe alkalmával, 1905. jan. 21-én tartott ünnepi beszéd, írta Loesche György bécsi theol. professor 2. irodalmi pöt-lásokkal kiegészített kiadás. Reánk nézve is érdekel bir a füzet tartalmának megismerése részint, mint példáuladás, részint pedig, mint tanulság. Bizony az ausztriai prot. történetírásnak is nagy feladatai vannak még. Összefüggő egyháztörténeti munka 1902. jelent meg szerzőtől, az osztrák protestánsok története egyébként csak egyetemes történeti munkákban, meg korona tartományok szerint kidolgozott monográfiákban tárgyalatott. A levéltárak részben ismeretlenek, részben épen protestánsok számára hozzáférhetetlenek. A kultuszminisztérium levéltárának sok érdekes adatot tartalmazó s a császárokhoz benyújtott emlékiratait pl. nem engedik lenyomatni azon indokolással, hogy azok a császár tulajdonát képezik. Loesche tehát egy nagyszerű tervet fejt ki, mely felirt monumenta stb. cím alatt lehetővé tenné az ausztriai protestánsok történetére vonatkozó összes adatoknak összegyűjtését s rendszeres feldolgozását. Magát a tárgyalat füzetet munkatársainak ajánlja s ilyenekül a lelkészeket szólítja fel. Megadja az utasítást, hogy hol lehetne különösen kereskedni, de minket különösebben az érdekel, amit a történeti anyagról mond. „A német történetírásban — mondja — az elmúlt század utolsó három tizedében a politikai és individualisztikus történeti felfogás mellett kifejlődött a kollektív és sociológiai történeti nézet irányzata.” Ez az irány a gazdasági kérdések figyelembe vételét sürgeti, melyek egyházi élet elősegítésére, vagy akadályozására szintén befolyással bírnak s melyek nélkül a régi, pusztán ideális indokokat kereső iskola egyoldalúvá lesz. Azért, mert az egyház kapzsiságát hangsúlyozza, vagy a gazdasági nyomort indokul hozza fel egyháztörténeti alakulások vizsgálásánál, a történetíró koránt sem lesz materialista. Másik dolog, a mire Loesche súlyt kíván fektetni, az ikonographia. Vázlatok, emlékpénzek, régi templomi felszerelések, feliratok, képek, kelyhek mind nagyban befolyanak a történetírás szemléletessé tételére. S ki tudja, hol, mikor lehet őket feltalálni? s sokszor nem épen a lelkészek-é azok, kik ilyen dolgokról hirt adhatnak? S ezért szól hozzájuk is Loesche, remélvén, hogy az adatgyűjtés 10—15 év alatt lett volna végezhető s akkor a monumenta Austriae evangelica így tagozód-nék: 1. egy teljes bibliográfia 2. egyházi törvények és agendák 3. koronatarományok szerinti regesták; 4. a főbb okmányok és akták a frankfurti történeti értekez-

let alapelvei szerint 5. egyetemes egyháztörténelem. Hogy ez a munka nem hiába volna, azt a nemzeti történet iránt lelkesítő szavakkal bizonyítja, mely történet Hegel, Schleiermacher, Ritschl, Nietzsche stb. őseit ismeri. A cél szigorúan tudományos, épen azért a közremunkálástól nincs elzárva sem a hitben erős, sem a szabadszelleme, sem a katolikus, sem, ki a Habsburg egyházpolitikát elítéli.

Ime a Loesche programja. S vajjon mi nem tanulhatunk-é belőle hazánk prot. története iránti lelkesedést? Hiszen értékesíthetjük — nem ugyan a szószékben, mert itt történeti tárgyak csak emléknapokra valók s Mathesiusnak textus nélküli Luther prédikációi ama korhoz illő, kisebb értékű dolgok — hanem az életben. Munka pedig kínálkozik mindenki számára, csak a jó akarathoz a szükséges előképzetek megszerzése is járuljon. A magyar prot. történetírás bizonyára egy lépéssel tovább van, mint az osztrák s ez a kedvezőbb viszonyok mellett első sorban a szakferfiak érdeme. De, valamint Ausztriában szinte minden lelkész asztalán ott van a legújabb egyháztörténet, úgy kellene nálunk is, teszem azt, a Balogh Ferencz-féle prot. egyházak múlt évben kiadott történetét mindenkinek áttanulmányozni, (vagy akár mást), hogy fejlődjék a történeti érzék. Bibliographiai utasítást sokszor találhat az ember, nehezebb az emlékpénzek stb. felismerése, mert ehez is jó volna kézikönyvekben lenyomatokat készíteni. De hiszen elég, ha a lelkészek az emléktárgyak megőrzését ápolják a nép között, elég, ha az egyes egyházak történetének megírására vonatkozó felhívásnak eleget tesznek, a monumentum megépítésére — ösmerjük, — hogy vannak avatott kezek.

L. G.

KÖZÉLETÜNK.

Észrevételek,

a Kassay Béla-féle „Ellenvéleményé”-re.

Motto: *Ellenvélemény lehet több, de az igazság csak egy.*

Kassay Béla tenkei lelkész az általam felvetett gyámintézeti kérdésekre „Ellenvélemény” cím alatt feleletet ad ki, le akarná dorongolni még azokat is, a kik e kérdésre a jog a méltányosság szempontjából felszólalni merészelték. Sajnos, hogy nem olvasta Kassay barátom a Samaritánus cikkét, mert ez is méltó lett volna feleletre. Mivel a gyámintézeti ügy nem privát ügy s mivel Kassay ellenvéleményében némelyik dolgokat csak állit: kénytelen vagyok pár észrevételt tenni soraira.

Szó nélkül hagyhatnám ugyan bátran az ő sorait mert a ki még azt is jogosnak és méltányosnak deklarálja, hogy a lelkészek néhol a 10o/o-os belépési-járadékot a gyámintézet vagyonaiból fizették be, látni való, hogy nem elfogulatlan. Ezt még eddig senkitől se hallottam jogos dolognak deklarálni; sőt hallottam nem egy lelkésztől, hogy bizony az nem volt jogos dolog; sőt volt olyan traktus is, mely azt mint elhamarkodott s meggondolatlan lépést megbánva visszaadta az elvett összeget.

Nos kérem a ki a gyámintézetnek privát célokra való felhasználását is jogosnak állítja, arra én is azt

mondom, ítéljen felette az olvasó közönség! Én merem állítani, hogy az alapítók közzül soha senki se gondolt arra, hogy a gyámintézeti alap privát járulók fizetésére fordítottassék. Így tudom ezt nem csak én hanem Bartha Mór bátyánk is, a ki pedig a gyámintézet fejlődését kezdettől fogva ismeri.

Leszegeztem és határozottan elfogadom Kassay Bélának azon állítását, hogy ehez volt joguk saját nejeinknek esetleges megkárosításával. Igen, de csak illetők által befizetett összeg felett rendelkezve. A mit mások régebben fizettek a körnek, ahöz nyulni nekik nem volt joguk. Ez az enyém, tied, övé, fogalmából következik. Én csak magamé felett rendelkezhetem, a magamét esetleg özvegyemét megcsonkíthatom, lezárhatom de mi nem az enyém, az nem az enyém. Ezt mondja Samaritánus is. Így például a nagy bányaiak is lezárták de kimondák hogy az átvett tőkét majd visszaadják, annak csak kamatait fogják használni. De ugyancsak ebből folyik az is, hogy a ki a gyámintézetbe, fizetett, abba része van; mert a mi az enyim az az enyim, csak jótalanság veheti el tőlem.

Kassay barátom azt állítja, hogy a félfizetés beadása semmi jogot nem ad, csak az 50 frt részvénydíj a jogszerző valami. Ez kissé furesán hangzik. Így pl. ő befizetett 750 kor. félfizetést ez semmi jogot nem nevez de az 50 fot. részvénydíj, megszerzi az özvegynek az esetleges 200 k. évdíjat. Ennek első fele jogi képtelenség. Én úgy tudom, hogy kötelezettség és a jog egymással okozati összeköttetésben vannak. A mint kötelezettséget teljesítettem, kel lenni valamely jogomnak is s ha nincs jogom nem lehet kötelezettségem se. Ezt bizonyítják azon kellő jogalapon nyugvó gyámintézetek melyek a kötelezettséget teljesítő tag jogát az eltávozás után is megadják, vagy pénzét kamat nélkül visszaadják. Ez a kellő jogi alapon nyugvó eljárás. Így mondom azon állítás hogy a félfizetés semmi jogi alapot nem nyújtana jogi képtelenség. Azon második pedig hogy az 50 frt. nevez meg minden jogot, valódi pénzügyi csoda. Különös Isten áldása nyugszik azon az 50 forinton, melynek árán özvegyen esetleg éveken át 200 k. járulékon jut; sőt a kik olyan szerencsés plánétába született hogy az országos gyámintézet megnyíltakor tagjai voltak azok helyett fizette a 10%-os belépési járulékot, így Kassay barátom helyett fizetett vagy 150 k-t. Valóban csodás 100 korona, mely már egy ízben 150 k-t hozott! Hát akkor a többihez mi szerezte volna neki a jogot mikor már az eredeti jogszerző 100 k. másfélszer elfogyott?

Épen ezért nem is egészen találó az ő helyzetét az én és néhány eltávozott társam helyzetével hasonlítani össze.

Ő és néhány társai legalább a 10%-os belépési járulékot élvezték; de én és Dávid S. csak terhét éreztük a gyámintézetnek semmi hasznát; sőt új egyház-megyénkbe be sem léphetünk. Ellenben Kassay barátunk belépetett a szalontai e. m. gyámintézetbe.

Azt mondják rá: mért jöttünk el? Hát mi erre is megfelelünk: de előbb nekünk mondják meg miért kell minket megbüntetni, azért, hogy eljöttünk? mi büntetendő van abban hogy én a Szatmár vármegyébe lévő Tiszakóródról a Szatmár vármegyében lévő Lázárba költöttem? ezt nem tudom se a jog, se a méltányosság, se a ker. szeretet elvével megegyeztetni.

De nem is azt kédeztem én, hogy miért kellett beadnom a félfizetést, hanem hogy szerzett jogomat miért veszik el a szatmáriak? hogyan egyeztethető

össze ez a jog, a méltányosság és (ha szabad lelkészekhez így szólani) a ker. szeretet elvével?

A jog alap elve do ut des facio ut facias. Én adtam tettem, de a gyámintézet nekem semmit sem ad, sőt szerzett jogomat elvonja vagy ha ez nem volna is mert a csodatevő 50 frtot viszakaptam, elveszi a félfizetést a 600 k-t minden jog és ellenszolgálat nélkül. A jog fogalmának tehát ez eljárás meg nem felel. Hát a lelkészi ker. szeretett szempontjából? Isten látja lelkem de én úgy fogom fel a lelkészi hivatalt, hogy velünk egy-egy lelkésztársunk halálakor azon kellene tanácskoznunk, hogy miként segíthessünk elhalt társunk özvegyén, és árváin. S ime a ki ilyen hurokat mer pengetni az egyszerűen lesz rebelis.

Mikor én az ügyben zászlót bontottam, cikkemnek szándékosan adtam „lelkésztársakhoz!” című nevezet. Apellálni akartam lelkésztársaim ker. szeretetére. Beismerem, igaz, vannak kik meg is értették azt. De sokan csak mint rideg fináncok fogták fel azt. Ezeknek én is elmondhatom Eröss Lajossal „az én országom nem e világból való.” Samaritánus teljesen lelkészi szempontból fogja fel a dolgot. Bogdán L. is a alapszabály elvetéséről beszél. Kassay barátom azt mondja hogy nem lehetne megadni az eltávozottak jogát persze a 100 k. visszaadása mellett mert ezt nem bírná meg az alap. Ezt is nem fogadhatom el, mert hát ha mi ott maradtunk volna, úgy, is meg kellett volna adni jogunkat. Akkor hogyan birta volna meg? Hiszen utódaiak nem tagjai, így azokkal a gyámintézet terhe nem növekedett. Én állítom, hogy a 120,000 korona alappal bíró lezárt, gyámintézet megbírta ezt. De hát persze kell a pénz! Jön a lelkészi nyugdíjintézet, újabb belépési járulékokat kell fizetni, mert a csodás 50 forint ehez is megnevezi a jogot. De a 750 meg a 600 korona semmi jogot nem nyújt, az csak arra való, hogy egy koncorciumnak legyen mire rátenni a kezét. Én bizony ezeket a dolgokat ma is jogtalan, méltánytalan, lelkészekhez nem illő eljárásnak tartom. Nem tehetek róla ha az Isten engem ilyen lelkészi érzékkel és némi jogi érzékkel áldott meg. Ha ez nem is érdemel jegyzőkönyvi elismerést, engem megnyugt, mert vannak többen is kik így gondolkoznak.

Öry Tamás
ev. ref. lelkész.

KÜLFÖLD.

Protestáns élet Ausztriában.

Amily mértékben háttérbe szorított nálunk mindent, még az egyházi élet erőteljesebb megnyilatkozását is szerencsétlen politikai helyzetünk, épen oly intenzív munkálkodást látunk egyházi téren a szomszédos osztrák tartományokban. Eme soroknak céljuk tehát nem chablonos referáda, a közel történetekről, hanem egy sok tekintetben eleven, mozgó élet rajzolása. Ahol lüktet, forr, pezseg a vér, onnan kiárad az mindazokra, lelkesítőleg, tanulságosan, kik akarják „vérben, érben azt a vidám kerengést, mely egy szebb jövőre biztos záloga.”

Persze, ezzel még koránt sem mondtam, hogy egy darab középkor is ne volna szükséges az ellentéteknek oly kiélesítéséhez, mint a milyenek felett folyik a küzdelem az osztrák protestánsizmus s a klerikális tábor

között. Mintha mindegyik ponton döntő csatát kellene vívni, de a döntés után felujul a küzdelem, még más nem vonja magára a figyelmet.

Csak nem régiben a sanctissimum perben láttuk a küzdelmet kumulálni. Aki a sanctissimumot vivő papot nem üdvözli, az az osztrák 1852-iki büntetőtörvények 303. §-a ellen vét, melynél fogva aki . . . a valláshoz tartozását istentiszteleti cselekmények végrehajtásánál megsérti, vagy magát mások megbotránkoztatására szolgáló módon, illetlenül viseli . . . vétséget követ el s egytől hat hónapi szigorú börtönre ítélendő. Nem egyszer az utcán távolabb állók, vagy menők idéztettek meg e vétség miatt s volt bíróság, mely a klerikális faxiónak felült, míg végre legujabban több felmentés történt, így Eckhardt stájer esperesé, ki az urnapi processiót nem üdvözölte. Egyszerűbb emberekkel szemben azonban a zaklatás bizonyára tovább fog tartani.

Hogy mily hajmeresztő állapotok vannak házassági jog tekintetében, azt külföldi ember el sem tudja gondolni. Megtörtént pl., hogy egy magyar származású kath. nőnek külföldön zsidóval kötött házassága érvénytelennek nyilvánított az „általános polgári törvénykönyv” 64. §-a alapján, melynél fogva keresztyének és nem keresztyének között érvényes házasság nem köthető. Ez a törvény persze odairányul, hogy a nem keresztyén felet hatholikussá tegye, de sokszor ellenkező eredménye van. A ker. fél lesz ugyanis felekezeten kívülé, hogy a rendes egyházi esketés mellett elismert szükség polgári házasság alapján jogerőssé váljék házasságkötése s aztán, ha tetszik neki, ismét beléphet a felekezet kötelékébe. És a protestáns és liberális közvéleménynek minden ostorozása, gúnyja, küzdelme dacára sem sikerült eddig e törvény nevétség és megbotránkoztató voltát bebizonyítani. Dr. Wahrmond innsbrucki tanár pl. az inquisitio ítéleteinek fanatismusával hasonlítja össze azt az eljárást, mely évenként annyi tisztességes nőt megfoszt becsületétől s ártatlan gyermekeknek fattyu nevet ad, mert jogosnak nem ösmeri el a házaseletet. De dacára mindennek, szó sincs e törvény megváltoztatásáról, ama másikkal együtt (63. §.), mely felszentelt papoknak örökre lehetlenné teszi a nősülést. Egy vívmányra van kilátás, a 101. §. eltörlésére, mely katholicusok között kimondja a házassági szövetség felbonthatatlanságát, még az esetben is, ha házasságkötéskor az egyik fél kath. vallású. S hogy ezen tervbe vett reform. ellen is mily vihar támadt, azt ma napság felelemmel látja mindenki. Nyíltan hirdetik, hogy inkább az egyházi pártok megegyezésével valamit, mint ellenőkre semmit. Klerikális részről ez alatt fogják a harci riadót, lelkesegyletek, kolostorok egyre másra nyújtják be óvásaikat. Bécsben, Troppauban és másutt aláírásokat gyűjtnek, kegyes apácák aláírják a gyermekeket, nőkkal a férfiak neveit, hogy kérvényezzék a kath. házasság felbonthatatlanságát. Hogy ezen a részen hova dől a küzdelem, azt még nem tudhatni.

Még nagyobb arányú harc folyik az iskolákért. Már maga az e téren alapul szolgáló 1869-iki iskolatörvény támadásnak minősíthető, mely az iskolákat felekezeti jellegétől mindjárt megfosztja, mihelyt állam, vagy község járul annak fenntartásához. Hogy a szegény protestáns iskolákra nézve mi az eredmény, mutatja Karinthis, hol 34 prot. iskolából manapság 2 van meg. Persze a 2 milliárd kor. vagyonnal rendelkező kath. iskolákkal ilyen nem történik. És most lássuk, mit csinálnak az u. n. interconfessionalis állami iskolákban. A tartományi iskolatanácsból kiszorítják a protestánsokat, de annál több kath. papot vesznek be. Mint nagy

csodát emlegették ujabban a fentebb említett Eckard stájer prot. esperes beválasztását. Pedig ezek a tartományi iskolatanácsok intéznek mindent. S hogy kinek a malmára hajtja ez a vizet, könnyen átlátható. Asch pl. $\frac{2}{3}$ részben prot. kerület. Kiadtak hát egy rendeletet, hogy a jelen évtől fogva a nép- és polgári leányiskolákban Aschban kizárólag tanítónők tanítsanak. Tanítónők képző egyetlen egy van az állam kezén, a többiek mind klerikális kézen vannak. Ime az állami feügyelet pártatlansága az interconfessionalis iskoláknál, mely kath. tanítónőt erőszakol prot. gyermekek vezetőjéül. Persze felzúdult a közvélemény. A veszély ugyanis nyilvánvaló. És így folytatják ezt a tartományi iskolatanácsok tovább, más helyeken is. Linzben a községtanács eltörli a confessionalis iskolai imákat. A klerikálisok zajt csapnak, a tartományi tanács aztán visszaállítja azokat, de elrendeli, hogy a nem kath. gyermekek annak tartama alatt más helyiségbe vezetessenek, mi által persze csak növekedik a vallási versengés. De ha eltörlik az imák használatát, mint pl. Schartenben, akkor valóságos tumultusok keletkeznek, fanatizálják a népet a protestánsok ellen. A legtöbb erőszakosságra az állami alapítványok 14 cikkét használják fel: „senkit sem lehet egyházi cselekményre vagy egyházi ünnepségen részvételre kényszeríteni, amennyiben más valakinek a törvény által biztosított fennhatósága alatt nem áll. Az utóbbi mondat ugyanis klerikális értelmezés szerint az állam, respektive az iskola fennhatóságát a gyermek felett elismeri. Ez aztán alkalmat szolgáltat klerikális szellemű tanítóknak, tanároknak, hogy a gyermekeket vallási gyakorlatokon részvételre, különösen gyónásra kényszerítsék.

Az igaz, hogy a prot. értelmezés a „más valaki” alatt egyedül a szülőt érti s ehez az értelmezéshez csatlakozott az u. n. „szabad iskola” irányzat, mely az iskolától mindennemű vallásos gyakorlatot, részben még a vallásírókat is, távol akarja tartani. Gondoskodják mindenről máshol a felekezet. És ez a gyökeres orvoslás a klerikalizmusnak oly rettenetes elharapozása mellett, mint Ausztriában látható, helyes is; a „szabad iskolának” hívei közé mind többen sorakoznak a protestánsok. Minket azonban óva int ez a körülmény is, hogy iskoláink véren szerzett autonómikus jogait megőrizzük, mert az állam mindig olyan, mint a többség. Nem hiába mondta egy osztrák miniszter, hogy az ő hatalma a kolostorok kapuinál megszűnik.

A „szabad iskola” érdekében támasztott mozgalom is megtermette immár a maga visszahozását. Juda nevű prosmitzi reáliskolai tanár vallási visszaéléseket satirizáló, Kupka festő által készített képgyűjtemény katologusához írott előbezárdben kifadásokat tett, hogy a vallás még sohasem ment égi ideálok után, hanem földi érdekeket szolgált. A dolgot ujságba vitte egy kath. pap, mi által felhívták rá figyelmét a klerikális ó-cseh pártnak. Így aztán interpelációt nyújtottak be a morva tartománygyűlésen. Ámde a liberális elemek is idejekorán szervezkedtek. Judát pártul fogta a mult évben alakult „Konstanci unió,” cseh reformátusok egyesülete, különösen pedig Mazarik, prágai tanár az általa kiadott lapban: „Cas.” A prágai egyetem morva ifjúsága szintén védelmére kelt Judának s jelen év januárjában nagy gyűlést tartottak, melyen Mazarik is beszélt. Ő mondá nem ellensége a vallásnak, de ellene van annak hogy a vallástani az iskolákban történjék. *A vallástani a mai iskolában, semmi nem egyéb mint a kormánytól fizetett denuciatio.*

Mazarik ellen megtörtént a feljelentés a szokásos

kérvényaláíratások útján midőn pedig az előzetes vizsgálat panaszra semmi okot nem talált előállottak a vallástanítók, mintegy 750-en, kik sértve érezték magukat fenti kifejezés által állítólag 250-en már be is adták panaszukat. Hasonlóképen panaszszal éltek Dusek koloni lelkész, ref. szuperintendes ellen mert ez Mazarik politikai neve s zárt társaságban, a cseh haladó párt bizalmi emberei előtt Mazarik nyilatkozatait helyeselte.

Ime az ultramontán körök erőszakoskodása, nem is számítva bele, amit egyeseknél áttérések esetén vagy temetések alkalmával temetőhely átengedésével stb. elkövetnek. Előttem az olmützi kerületnek, hova fenti Prussmitz is tartozik, mult évi jelentése az ottani ref. Prudki Ferenc, régi ismerősöm szivességéből. Hadd adjon ez példát a többiekéről. Említett barátomnak hat helyen van funkciója, közülök városok: Olmütz, Prerau, Prossmitz, morva Ostrau, falu Sewillbogen s állami fegyház Müran. Az egyetlen Schwillbogenben van kész ref. templom tornynyal és temetővel. S mindezen helyeken sőt filiákban, mint Krentier, Kyselswitz, istentiszteletet kell tartania, biblia órákról, vasárnapi iskoláról gondoskodnia, mert segítsége nincs; 10 helyen vallástanítást vezetni. Mert a hiveknek legtöbb része csak személyes érüklözés útján tartható meg, egészben 550-en vannak, így is halálos ágyon a kath. pap segélyét igénybe veszik egyesek, úgy tudnak lelki állapotukra hatni. Épen azért egyházfegyelmet kell tartani, csak azt bevenni, aki aztán szegényt nem hoz a többiekre, mert a protestánsok rossz hirbe keverése nem csak a kath. pap, de a klerikális szellemü lakosság részéről is félelmes fegyver. Utcagyerekek guny nevek gyanánt kiabálják a faluban végig menő lelkész és kísérete után: „Lutrián“ „Helvét“ (lutheránus, református,) épen Prosintzban a kerületi iskolaszéknél kellett védelmet keresni ref. temetések alkalmával pajzán gyermekek és azok gunyja ellen. Decemberben temetett Prudki Cropinban Mivelhogy sokan jöttek prédikációt hallgatni, az ottan kath. pap a harangszóval szétkergetette a hallgatókat s midőn ez sem használt, felszólította a harangozó útján őt, hogy hagyja abba prédikációját, fenyegetőzván feljelentéssel. A diaspora gyülekezet egyetlen templomának Swillbogenben ablakait drótsodrony védelmezi s még ezt is bedobták kövel. Ime egy kép, melynek további rajzát elmulasztom s melyből több hasonlóra lehet következtetni.

Nehogy azt higgye valaki, hogy a legnyomorúságosabb állapotot rajzoltam. Az elmúlt év Novemberében tartatott Bruckban egy esperesi értekezlet, mely helytartónál pansszolta be, hogy az egész Mürz és felső Mura völgyén, körülbelül 150 kilométer hosszú vonalon, hol több rendes lelkészség is volna, egyetlen megerősített lelkész sincs. A lelkészeket s minden egyházi méltóság viselőt ugyanis a császár erősíti meg a világi hatóság útján. Az ő képviselője a reformátusok és lutheránusok számára külön felállított, Bécsben székelő főegyháztanács, s ez a végrehajtó hatalom az egyházban. Mivel pedig az ujonnan alakult gyülekezetek igen sokszor idegen honosságu lelkészre szorulnak, a klerikális pártnak gondja volt ezeket rossz hirbe keverni: dynasztia ellenes érzületet táplálnak, hogy prédikációikban izgatnak a kath. vallás ellen stb. Így történt, hogy felül van a 20-on azok száma, kiket a gyülekezetek megválasztottak, de állami megerősítést nem nyertek.

Ime több oldalról megvilágítva látjuk, hogy az állam maga közremunkál ultramontán célok elérésében. Politikai pártok tömörülnek a veszélyeztetve látott katholicizmus ügyének védelmezésére, egyfelől Lueger a keresztyén szociálistákkal és német klerikális társai fuj-

ják a trombitát, másfelől a feudális nagybirtok s a velők szövethetzett ó-cseh lengyel nemzeteik (centrum) verik a nagy dobót. Eme pártok szövethetése különben elég nyilvánvaló volt a mult év nov. 17—21 napjain Bécsben megtartott kath. nagygyűlés alkalmával. Leírását elmellőzöm, hiszen a napi lapokban is jelent meg egy és más róla. Ez alkalommal azonban többek között Dr. Lueger is oly erős kirohanásokat tett, pl. árusalak áruszemély névvel illetve a kitérőket mely több prot. lelkészt felszólalásra kényszerített s mely aztán a félreértések megmagyarázását tette szükségessé.

Mindeme pártok versenyeznek egymással a dynasztia iránti loyaltásban, jóllehet úgy az ó-csehek mint a lengyelek a cseh és a lengyel királyság visszaállítását Habsburg uralom alatt célul tűzték ki. Ennek kifolyása aztán, hogy az uralkodóház a klerikális pártok iránti rokonszenvének nem egyszer tüntetőleg ad kifejezést. A mult év végén kath. tanítók képzésére alakult egyesület gyűlésén a trónörökösrel élén megjelent 4 főherceg 5 főhercegnő, csak nem az összes miniszterek. Persze protestáns ügyeknél ilyenről szó sem lehet. Legközelebb meg Ferenc József üdvözölte Doppelbauer linzi kath. püspököt abból az alkalmából, hogy elődje Rudigier Ferencz József elérte a szentté avatás első lépésefokát s reményének adott kifejezést, hogy eme kiváló püspök jeles érdemeinek elismerésüül a boldoggá nyilvánítás sem soká késik. Tudvalevőleg fenti püspök a concordatum felbontását, a megakadályozandó vonakodott az 1868-iki interconfessionális törvényeknek engedelmeskedni, császári szentesítés dacára is. A házassági aktákat nem adta át, sőt engedetlenségre hivta fel alattvalóit is egy pásztorlevelben, miért is 2869 jul. 12-én 12 napi börtönre ítéltetett.

Hogy a liberálisoknak s a velők együtt küzdő protestánsoknak erős küzdelmeket kell kiállani s még mindig támadnak ütköző pontok, az az eddigiek után látható. De igaza van a mai egyháztörénet írás ama új irányzatának, mely az események láncolatának logikájába kollektivisztikus és szociologiai dolgokat is felvesz. Ha ennek dacára is terjed az „evangéliomi mozgalom“ (Los von Rom) Ausztriában, annak a liberálisan gondolkozók szivében az a visszahatás is az oka, mely az erőszakoskodások, törvényekkel s társadalmi uton történő visszaélések nyomán támad. A kath. egyház elbizottsága, türelmetlensége sokakat nyér meg protestánsizmus számára. Azt is meg kell jegyeznünk, hogy ha a Los von Rom a szláv tulsuly ellenében s épen nagy német pártok körében hangzott is el, ma napság politikai szinezetét elvesztette.

Egyszerü, falusi lelkészek az apostolai, kiknek legfőbb eszközük az igének hirdetése. A hol a talajt kellőképen előkészítették egyesek, néha épen a falvak vezetői, kik a mozgalommal valahol megismerkedtek, oda meghivnak valamely ismert nevü szónokot. Egész bizalmas körben tartattak aztán azok a „családi esték“, szavalattal, énekkel, szónoklással, melynek következményük a nyilvános áttérés. Ha az áttérést akadályozni akarják pl. a kilépőt a kath. pap szószékből kihirdeti, hogy pellengére állítsa, vagy ellengyűléseket tart, az rendszeren visszafelé sül el. Az a legesodálatosabb benne hogy mióta 97-ben megindult a mozgalom egyáltalán nem mondható, hogy csökkent volna. Az elmúlt évben ismét 8 új gyülekezet s hat új lelkészi állomás szerveztetett nem számítva a segédlelkészségeket. 5 templomot ujonnan avattak, alapköveteteli ünnepély volt, több helyt templom építési egyesületek keletkeztek. Különösen erős ujabban a mozgalom a főiskolai hallgatóknál és mun-

kásoknál. Maga a szocialista párt sympatizálni látszik vele legalább ellenébe nem foglal állást. A mozgalmak segíti elő a rengeteg sok megállapított egyesület pl. ifjúsági egyesületek, külön utazó lelkeszszel, énekkarok stb. Továbbá a Guszav Adolf egyesület, „német szövetség“ és református részről a múlt évben alakult constanci unió. Megjegyzendő, hogy a reformátusoknál addig rendszeres evangéliumi mozgalomról szó sem lehet.

Hogy az evangéliumi mozgalom rossz hirbe keverése céljából a klerikális párt mindent megtesz, azt mondani sem kell. A már említett s épen a mozgalom ellen irányuló bécsi kath. nagygyűlés „egy párt művének tartja azt, mely atyáinak hitét és erkölceit rég elhagyta... A Los von Rom kiáltás viszhangja a Los von Oestreich Eme hithagyó társaság szakadármozgalma külföldi pénzegyellyel fentartott, hazug, szemérmetlen és erkölcstelen sajtó következménye ... kérlelhetetlen ha a kötelesség emez alattomos „heccmesterek ellen.“ Ma napság a püspökök kerületei szerint van szervezve az ellenmozgalom. Az ujonnan létesült ev. templomokkal szemben új szükség templomokat emelni, csak a múlt évben kettő készült ilyen Bécsben, jórészt a császár költségén.

Mindez nem használ semmit. Bizonyosságul végezetre a főegyháztanácsnak legujabban közzétett néhány adatát írom ide. Az 1905-ik esztendőben áttért az ev. lutheránus egyházba 4022 rkth. és 294 más felekezetű összesen 4316 személy; az ev. ref. egyházba 458 kath. 81 más felekezetbeli, összesen 539 kitért a kath. egyházba 760 ev. luth. 295 ev. ref.; más egyházba 85 ev. luth. 60 ev. ref. Ebből az összevetés után kitűnik, hogy a prot. egyház szaporodása 3654, mely számból 3425 r. kath. egyház kárára esik. A más felekezetek alatt egyes szektákat kell értenünk, kik között egészen új tünemény az adventisták. Legerősebbnek látszik a mozgalom Stájerországban, hol a tavalyi 882 átlépés minden eddigi számot felülmul. 1898 óta Stájerben magában 4416 áttérés történt. Ép ily erős Bécsben a mozgalom. Átléptek az elmúlt évben 1280-an, 336-al többen, mint előző évben. Az eddigi összes áttérés 8542, úgy hogy Bécs prot. lakossága 64500. A mozgalom utolsó 7 évének eredménye a következő. Összes áttérés a luth. és ref. egyházba 1899 óta 36433 ezek közül a kath. egyházból 33810. Összes kilépések a luth. ref. egyházból 6947 s így áttérések után a lélekszám növekedése 29486, mely számból 27663 a kath. egyház vesztesége.

Nem folytatom tovább, ennyiből is látható, hogy a Lajthán tul egyházi téren élet és elevenség van. Hát vajjon a mi statisztikának az egyházpolitikai törvények óta hogy alakul? Bizonyára szegyenelnünk kell magunkat oly kath. államok láttára, mint Ausztria, vagy Irland hol 1861 óta a római egyház 1 1/4 millió lelket vesztett, vagy akár Franciaország, nem is számítva ide Amerikát hol római kath. források szerint csak nem 30 millió lélek veszett el a pápa számára. Amde más felelő reménységet és bizalmat is kell fenti adatokból meríteni arra nézve, hogy az ultramontanizmus felett a jövő, a diadal a protestantizmusé, az evangéliumi szabadságé.

L. G.

A furtai ev. református egyház története.

(Folytatás.)

Régi időből ered a három selyem kendő is, a melyek meglehetősen avultak, s adományozóik neve meg nem állapítható.

Ujabb szaporodás :

1. Egy nagy fehér abrosz Orbán György ajándéka 1825-ből.
2. Egy nagy sáhos abrosz Szőke István lelkész ajándéka 1834-ből.
3. Egy vastag kék selyemabrosz, arany rojttal, urasztali felső terítékül, ezen felirattal: „Császár József 34 éves tanítóságának emlékére 1856.“
4. Egy ezüstös cintányér Solyom Jánosné Kovács Erzsébet ajándéka 1859-ből.
5. Egy fehér abrosz Fodor Mária Solyom Jánosné ajándéka 1867-ből.
6. Egy ezüst pohár ezen felirattal: „Furtai 30 éves lelképásztorságának emlékéül a furtai szent gyülekezet használatára készítette Ember Károly 1869.“
7. Egy kötött kendő, Veres Sámuelné, Pozsár Sára ajándéka.
8. Egy színes pamut abrosz Juhász Benedekné Daru Rebekától.
9. Egy másik pamut abrosz H. Szabó Sándorné, Nyéki Zsuzsánnától.
10. Egy kenyér takaró, Solyom Istvánné, Kis Eszter ajándéka.
11. Egy kis patyolat kendő, kenyérre.
12. Egy porcelán töltőgöngyörös.
13. Egy kétfülű öreg kancsó.
14. Két urasztali terítő, Török István és neje Gellén Erzsébet ajándéka.
15. Egy rojtos terítő, maga az egyház vette.
16. Kovács János lelkész neje K. Tóth Póla egy himzett urasztali terítőt ajándékozott.
17. Egy nagy urasztali khina-ezüst kancsó, a melyet Juhász Sándor gondnok és neje Gál Zsuzsánna ajándékoztak Isten dicsőségére 1903-ban.
18. Az urasztalát körülzáró kerítést K. Juhász József és neje készíteték 1894-ben.
19. Keresztelő edény kettő; egy a lelkész lakon, bádognál; a templomban álló új edényt H. Szabó Sándor és neje Herceg Julianna ajándékozták.
20. Keresztelő edény takaró van egy régi pirosbársony kendő, arany rojttal; ujabban ajándékoztak egyet-egyet: K. Juhász Sándor és neje Jámbor Julianna, meg özvegy Török Istvánné.

S vallásos erkölcsi életről szóló soraink befejezésül hadd álljanak itt az 1904. évi esperesi egyházlátogatá jegyzőkönyvének adatai:

A templomba mindenkor szép számmal járnak a hivek. Vasárnap d. e. predikációt; d. u. kátémagyarázatot, télen kátémagyarázat után a fiu iskola nagy termében még egyháztörténeti előadásokat is tart a lelkész. Biblia magyarázat van adventben hetenként két-szer: kedden és pénteken. A konfirmándusokat lelkész oktatja. Urvacsorával élők száma átlag kétszáz; a betegek a gyülekezettel egy napon részesülnek urvacsorában. Sectariusok most már az egyház kebeléből törvényesen kivált felekezetnélküliek száma 10. Esketést mellőzött egy pár, a hol a nő néma volt. Iskolás gyermekekre fordított segélyösszeg 134 kor. 80 fill. Kegyes adományok, hagyományok összege 564 kor. 48 fillér.

Kurátorok (Egyházigazgatók.)

- 1771. Erős István.
- Mészáros Mihály.
- 1779. Juhász András.
- 1806. Juhász Mihály.
- 1808. Herceg István.
- 1810. Szabó Mihály.

1815. Juhász János.
 1816. Sólyom János.
 1817. Horda János.
 1820-21. Orbán György.
 1822-23. Berci István.
 1824. Orbán György.
 1826. Juhász János.
 1830-ig. Orbán György.
 1830-33. Szabó Mihály.
 1834-35. Török György.
 1836-38. Juhász János.
 1839-40. Kállai György.
 1840-41. Szabó Mihály.
 1841-32. Juhász Péter,
 1842-45. Szabó Mihály.
 1846-47. Juhász János.
 1848. Veres Mihály. és Török Mihály.
 1849. Kállai György.
 1851-52. Gellén János.
 1853-57. Kállai György.
 1857-58. Bói István.
 1859-60. Török Sámuel.
 1861-62. Veres György.
 1863-74. H. Szabó Sándor, akit még a presbytérium állít hivatalába, utódját az új rend szerint már az egyházközségi közgyűlés választja.
 1865-66. Török Mihály.
 1867. Gellén Sámuel.
 1868-69. Szabó Sámuel.
 1870. Vásári János.
 1871-72. B. Juhász János.
 1883-74. Herceg János.
 1875. Pap Mihály.
 1876-82. K. Juhász József.
 1882-84. ifj. Kállai István.
 1885. B. Juhász Miklós.
 1886. Gellén István.
 1887/8. ifj. Török István.
 1889-95. H. Juhász József.
 1895-96. Máté János.
 1897. Török Ferenc.
 1898-904. Juhász Sándor.
 1904. G. Veres József.
 1905. ifj. H. Szabó Sándor.

VIII. Anyagi ügyek.

Az anyagi ügyek kezelői a kurátorok; gondozzák az egyház vagyonát, átveszik az egyházi adót, a jövedelemből számadás terhe alatt fedezik az egyház költségeit, kiszolgáltatják a belhivatalnokok fizetését.

A XVIII-ik századnak, mint Szentes Gy. a bihari egyházmegye régi jegyzőkönyveiből kijegyezte, a lelkészek fizetése: 35 vonás forint; buza 13 öreg köből; vetés 3 köből, ez is öreg: alj gabona 10 köből; széna 8 szekérrel, fa 5 szekérrel: minden ágytól 12 kéve nád: egy pint vaj; egy pint méz, mindentehéneknak egyszeri fejése; örlés elegendő. Traktualis gyűléskor 1 frt, parcialisra 16 poltra, esztendőben háromszor: keresztelestől 1 tyuk, 1 kenyér vagy 8 poltra. Az 1769-ből eredt díjlevél szerint a buza már egy summába van véve 16 öreg köbőlnek; árpa ugyanannyi; méz két itce, a vaj is annyi; a fa 4 szekérnyi, ha pedig a fát nem adják 4 Rh. forint. Mikor füvet (kaszálót) osztanak, bizonyos nyilast a lelkésznek is adnak, hol többet, hol kevesebbet, tehették, mert az egész határt a falu árendálta. Őszi vetés 3 köből buza, de mivel a

föld, a melybe vetik sovány, több is bele megyen. Mikor Zsáka felől van a vetés, akkor 3 köblöt vetnek. Dinnye, tengeri, kender, föld szántás és vetés.

1772-ben az urbariumkor Sughó Zsigmond szolgabíró megszabja, hogy a furtai lelkész tarthat 4 lovat, 5 tehenet, 6 sertést, 6 ökröt, 29 juhot, ennyit porciózás nélkül, többért porciózni kell.

1821-ben az egyházkerület azzal a megjegyzéssel erősíti meg a furtai lelkész díjlevelét, hogy a hivek a 4 öl fát mindenkor természetben szolgáltatassák ki a nádat pedig váltsák meg, százát 20 forintjával.

1893. óta lelkész fizetése: készpénzben 400 kor. buza 33 köből, árpa 33 köből, széna 6 szekérrel, egy szeszio (telek) föld, melynek adóját az egyház fizeti; stóla: keresztelest 1 kor. eszketés és temetés 4—4 korona. A díjlevél értéke 2039 korona.

A rektor (oskola mester, fiuk tanítója) fizetése volt 1768-ban: készpénz 15 vfrt. buza 8 öreg köből, árpa ugyanannyi; őszi vetés a maga buzájából kétszeri szántásba hat véka, ha nőtlen: perpetua coquia (házzól-házra főztek neki) és kenyér elegendő; ha pedig feleséges 5 vonás forint a coquiaért. Minden gyermektől egy véka buza, mint a nagytól egy kicsinytől szabathale. Hét szekér tűzifa. Fűteni való nád minden gazdától az egész ágytól 6 kéve, fél-ágytól 3 kéve. Tandij. Dinnye, tengeri, buza, kender föld szántás; ha nőtlen, kender helyett árpát vetnek. Mikor füvet osztanak, bizonyos nyilast szakasztanak a számára, hol többet hol kevesebbet, ha feleséges örlést adnak elegendőt. Énekes halottól 8 poltra jár, predikációtól 16 poltra, bucsuztató 1 Rs. forint. A mai díjlevél szerint van: készpénzben 241 kor. buza 10 köből 2 véka; árpa ugyanannyi; fél szeszio (fél telek) föld, a melynek adóját az egyház fizeti; stóla és tandij. Ismétlő iskolások tanításáért 100 korona. A díjlevélnek az országos nyugdíj intézetnél felszámított értéke 1400 kor. 40 fillér, a melyből tisztán tanítói fizetés 1050 korona.

A preceptor (leányok tanítója) esztendőnként való fizetése 1768-ban a tandij és valami kevés földesce dinye tengeri, kender föld szántás; a kaszáló osztáskor ő is kap hol többet, hol kevesebbet. Mai fizetése: készpénz 175 korona; buza 5 köből 2 véka; árpa 4 köből 2 véka; fél szeszio (féltelek) föld, melynek adóját az egyház fizeti; tandij; ismétlő iskola vezetéséért 100 korona. Díjlevelének értéke szolgabírói becslés perius is 1122 korona 98 fillér.

Tanítóink korpótlékát az állam fedezi.

A XVIII-ik században a rektor iskolájában otthon van a latin nyelv tanítása is, legalább erre enged következtetnünk a tandij, a melyben a következő osztályok szerint van külömbség téve: Poeta 7 márvás; syntaxista 6 márvás; grammatista 5 márvás, conjugista 4 márvás; comparista ugyanannyi; declinista 3 márvás; olvasó 16 poltra! collector 12 poltra; Abécés 8 poltra. A leányok iskolájában a tandij: Abécés fizet 8 poltrát; olvasó 16 poltrát; fél zsoltáros 2 márvást; öreg zsoltáros 3 márvást, újtestamentomos 5 márvást; bibliás 6 márvást; kis kátés is 19 poltrát; öreg kátés 1 Rh. forintot.

A tandijban Lovasi esperes 1770-ben kibocsátott rendelete a következő változtatást hozza:

A fiaknál; az abécéstől és kollektortól 24 dénár a fő olvasótól 48 dén. a declinistától és comparistától 102 dén., a conjugistától 146 dén., a grammatistától 170 dén. a syntaxistától 204 dén.

A leányoknál: Az abécéstől és olvasótól 24 dén.

a főolvasótól 48 dén, a zsoldarostól és kátéstól 102 dén. minden leánytól egy véka buza.

A tandij ez idő szerint mind a két iskolában; minden gyermektől 1 véka buza és egy csirke, pénzben pedig I oszt. 40 fillér, II oszt. 80 fillér, III. oszt. 1 kor. 20 fillér, IV. oszt. 1 kor. 60 fillér. V. oszt. 2 kor. VI. oszt. 2 kor 40 fillér.

A mint a díjlevelekből látjuk, a kurátorok gondja volt a behivatalnokok földjét közmunka útján megműveltetni.

A lelkész használatában volt 1765 körül: a Ludas tó mellet 2 köblös zab föld, a Hosszu gát végénél 5 vékás árpa föld, a Györgyösben mintegy harmad fél vékás tavaszi buza föld, a melyhez 1767-ben adatott egy vékás föld a melyben borsó terem. A második fordulóra volt a herés földön 1 köblös árpa föld és egy köblös zab föld, az ut mellett, a csárdán tul. A kölygesi sziget előtt valami 9 vékás föld, a Texében 3 vékás zab föld. A Texének egész kerületét a lelkésznek adták kaszálól. 1772-ben a következő változás történik: A lelkész részére adatott Megyeri teleken 6 köblös buza föld, a Ludastó közt mintegy 4 köblös zab föld, a Györgyösben a sziken kaszáló, de a melynek ritkán lehetett hasznát venni, e mellé adott a Györgyösben a zsákai erdő mellett két sziget, egyik kisebb, a másik nagyobb. Jöllehet a szigeteket régtől fogva mindig furtaiak használták, 1794-ben Redey Ferenc ur zsákai tisztartója elfoglalta a nagyobbikat. A furta birák Kende László kis prépost számtartója könnyen oda engedik.

Hogy a rektorok hol és merre birtak földeket, jegyző könyveink nem említik. Valószínűnek látszik, hogy az urbarium behozatala után kevesebbet kaptak mint előbb, legalább erre enged következtetni az, hogy Kovács János rektor azért megy el Furtáról, „mert két fordulóra a mestereknek nem adtak földet, mint másoknak t. i. a contribuenseknek, hanem egyik fordulóra volt valami 5 vékás zab föld, a végiben egy kis kaszáló, s ettől azt is elvették“.

A tanítónak a Peres földön 5 vékás földet szakasztottak 1768-ban, másik fordulóra a Györgyösben volt egy darab buza földje, később a kölygesi sziget előtt, a lelkészé mellett kapott 3 vékás anyaföldet. 1806-ból is találunk egy följegyzést, hogy a Csipkésben a leányok tanítójának földet osztottak.

Az egyháznak magának is volt földje már a legrégebb időtől fogva. Erre mutat az, hogy az 1771-iki templom építéshez 700 v. forintnál többet gyűjthet föld mivélésből, állat tenyésztésből.

1857-ben három telek (12 fertály) földet kapott az egyház a melyből a tanító urak 2—2 fertályt, lelkész és egyház 1—1 sessiót használnak.

A földbirtok mellett mindenkor megvolt az egyházi adózás. Ugy nevezett „pap-bér-ről“ itt nem beszélhetünk mert a pap sohasem szedte a hivektől közvetlen a járandóságát. Az adózás már a legrégebb időben is úgy történt, hogy a díjlevelében meg szabott menységet kivetették a hivek magokra, úgy szám szerint, a kivetett adót az egyházi beszédte, s a kuratornak által adta. A kurátor aztán ebből szolgáltatotta ki a behivatalnoknak a köteles részt.

1870-ben válik először égető szükségé, hogy a hivek által fizetni szokot ágybérre igazságos kulcsot állapítsanak meg, hogy így a zsellérek ne kényszerítesenek a földes gazdákkal egyenlően adózni. Október 28-án határozza el a presbytérium, hogy addig is, amíg birtok aránylagos egyházi adózás bekövetkeznék, méltányolva

a zsellérek panaszait, jövendőre nézve az egyházi adózás legyen: 1. házzal bíró zsellér fizet egy véka buzát, házatlan zsellér egy félvékát, pénzt a földes gazdákkal egyenlő arányban.

Az előre haladó idő egyre több áldozatot követel; állami adókban, tanítói nyugdíj illetékben, közigazgatási költségekben egyre szaporodnak, emelkednek az egyház kiadásai. 1886-ban már 300 fort. tulkiadás mutatkozik mikor a költségvetést elkészítik, s március elsején kimondja a presbytérium, hogy az adó emelés elkerülhetetlen. Az új adó kulcsot augusztus 15-én állapítják meg, a mely szerint minden pár — tekintet nélkül a birtok viszonyokra — fizet 1—1 forintot, az özvegyek a felpárbéresek pedig 50 krt; terményben fizetnek a zsellérek, ha házuk van, egy véka buzát ha házuk nincs egy fél vékát; a földesgazdák pedig egy fél fertály föld után egy véka buzát, egy véka árpát; egy egész fertály földesek két véka buzát, más fél véka árpát, minden további fertály föld után fél véka buzával, fél véka árpával emelkedik az adó. Az új adó kulcs nagy ellenviszénvre talált, s magának az esperesnek kell kijönie, hogy a nyugalmat a gyülekezetben helyre állítsa. Szeptember 26-án az ő jelenlétében tartott közgyűlésen, mikor a nép megérti, hogy a szükség eddig is volt az adóemelésre, csak hogy a hiányt eddig a takarékos magtár jövedelméből fedezték; ám ennek jövedelmét az egyházmegye tovább nem engedi e célra fordítani, így az adó emelés elkerülhetetlen, a közgyűlés a presbytérium javaslatát egyhangulag elfogadja.

1894-ben a presbitériumon kívül állók javasolják az adó kulcsnak az új idők szelleméhez való alkalmazását.

December 28-án fogadták el a ma is fenálló adó kulcsot, a mely szerint a személy adó minden adó fizető családtag után 1—1 forint; a házzal bírók minden ház után 50—50 krajcárt fizetnek. A zsellér földek adója holdanként 25 krajcár. Termény adót a telkes gazdák fizetnek, még pedig minden fél fertály (1/8 telek) után 15 kiló buzát, 10 kiló árpát. A költségvetésben ne talán mutatkozó hiány és az országos közalapra fizetett évl járulékek egyenes állami adó után vetendő ki; e kivetés tett 1902-ben 12.50/o-t, 1903-ban 60/o-t, 1905-ben 40/o-t.

(Folyt. köv.)

K Ü L Ö N F É L É K .

— **Bizalommal kérjük fel Lapunk olvasóit, hogy úgy a hátralékos, mint a folyó évre esedékes előfizetési díjakat lehetőleg forduló postával beküldeni méltóztassanak. A hátralékokat mi készpénz gyanánt vettük át, a f. évi I. és II. negyedévi előfizetési pénz beküldését pedig a dolog természetén kívül a sokszor bejelentett, az előfizetők által megsürgetett címszalagon történő nyugtázás is szükségessé teszi.**

— **A zsinatról.** Az elég szenzációsan végződő zsinatról (a nagy fáradsággal és sok költ-

séggel készült törvényeket egyelőre nem terjesztik fel szentesítés alá) szóló levelünk oly későn érkezett, hogy azt nem lehetett a lap mai számába beszorítani. Előre is jelezzük, hogy a hátralékos ügyek elintézése váratlan fordulatokban nem szükölködött és több ízben meglepetést keltett. Örömmel vesszük tudomásul, hogy a debreceni egyetem, illetve tanárképző dolgában a zsinat gyorsabb tempóban kíván haladni, a diakonissa-képzőt Debrecenben óhajtja felállítani. A Calvineum és az énekügyben kelt határozatok azonban meglehetősen vegyes érzelmeket keltettek. De micsoda mindez ahhoz a bizonytalansághoz képest, melybe a politikai viszonyok sodortak bennünket!

— **Uj harang a gyoroki egyháznak.** Öröm ünnepet ült f. március hó 25-én a gyoroki ev. ref. egyház Idősb Dékányi György ugyanis egy 363 kilogr. tiszta érc sulyu harangot öntetett az egyháznak 1252 kor. értékben. A harang feltevése ünnepélyesen ment végbe a fenti napon. Délelőtt 11 órakor, a község különböző felekezetű lakosainak érdeklődése mellett. Feltevés előtt a gyülekezet elénekelt a XC. zsol. 1 versét, majd az egyház lelkésze Hunyady László tartott figyelemmel halgatott alkalmi beszédet, s mondott imát, melynek végeztével feltételezt a harang rendeltetési helyére, átadván a közhasználatra. A szép hangú harang a jó hírű Hönig Frigyes aradi gyárában öntetett. Különböző is megható, említésre méltó szép jeleit adják az utóbbi években a gyoroki ev. ref. kis egyház tagjai vallásos érzületöknek. Csak pár évvel előbb történt, hogy templomuk bővítése, felemelése s új toronnyal való ellátása vált szükségessé, minthogy a tervezett építkezésre elegendő fedezet nem állott rendelkezésre: a nagy adóval terhelt, mondhatni szegény sorsu kevés egyháztag hogy tervezett építkezését foganatosíthassa, rövid pár nap alatt több száz, csaknem 1000 koronát adott össze, mi által az építkezést eszközölhesse. Ugyanekkor történt, hogy az új toronyba nem akarván a régi kicsiny harangokat feltenni, alig 30—40 egyén 400 koronát adományozott új harangra, mely összeggel a régi harangokat pótolva az új tornyot két új haranggal ékesítette fel. És az áldozatkészség ime rövid időközökben meg ujul e kis egyház lelkes tagjaiban, mert közelebről is egy 100 kor. értékű ezüst keresztelő edény tesz bizonyosságot néhány tag szívjóságáról, egyháza iránti szeretetéről, majd ismét ugyan csak ez utóbbi időben egyik vallásos lelkületű úri nő Szundy Aurélné egy diszes terítővel látta el a szószekeket. Vajha ez áldozat készség soha ne aludna el a hivek szívében sőt szolgálna követésre méltó példa gyanánt késő utódoknak is. Ez egyházukat szerető, áldozatkész hiveket áldja és szeresse az áldások Istene. *Hunyady László* ev. ref. lelkész.

— **Szatmári hírek.** A satmári ev. ref. egyház vasárnap tartotta meg presbyteri gyűlését, amelyen Biki Károly esperes előterjesztette a számvizsgáló bizottság jelentését, Uray Géza főgondnoknak, a prot. bál jövedelmére vonatkozó számadásáról. E jelentés szerint a tiszta jövedelem 2365 kor. volt. Ezzel kapcsolatban elhatározta az egyháztanács, hogy jegyzőkönyvileg fejezi ki köszönetét azoknak, kik e szép erkölcsi s anyagi sikerhez áldozatkészen hozzájárultak. Esperes jelenti továbbá, hogy a templom-építés 100 éves emlékünnepeére eszközölköző templomjavításra és új orgona beállítására adakoztak: Cégényi

Sámuel 200, Virágh András 200, Mikó László és neje 200 koronát. A templomépítés 100 éves emlékünnepeének előkészítésére, valamint a templomon megejtendő javítási munkálatok megállapítására a tanács egy bizottságot választott, melynek tagjai a következők: Uray Géza főgondnok és Biki Károly esperes elnöklete alatt: Fehér József, dr. Farkas Antal, Erdélyi István, dr. Nagy Barna, Verécy Antal, dr. Váray Károly, Uray Gáspár, és Halmi János. — Végül az orth. zsidó hitközség azon ajánlata tárgyalatott, mely szerint az ev. ref. főgimnáziumnak az egyház tulajdonában levő két alsó helyisége bérösszegért vallásitanítás céljából részükre adassék. Több részről történt felszólalás után egyháztanács az ajánlat tárgyalását a napirendről levétette s ezzel az véget ért.

— **A világon 70.000 külmissioárus és vagy 200.000 belmissionarus működik,** mely missionáriusok működéséről magyar nyelven olvasni, eddig nem volt alkalma, vagy csak nagyon ritkán a magyar közönségnek s köztük a magyar református lelkészi karnak. Már pedig sokan azt tartják, hogy lelkészeknek szükségök van a biblia mellett egy jó missiói lapra, hogy abból nyert tudományuk által érdekelhessék hiveiket. E hiányon akart Szalay J. lelkész segíteni, midőn „Keresztyén Evangyélita“ lapját képes missiói lappá alakította át. Ez évben hat számban hozott ez a lap már képekkel illusztrált missiói közleményeket Uj-zeelandból, Chinából, Kongó államból, Szibériából és Norvégiából. Ezenkívül e lapban jelennek meg az első magyar missióárius nőnek, Kunszt Irénnek levelei és pedig eddigelé már 15. A lapra előzethetni Szalay J. lelkésznel Nagybecskerekén. Egész évre 2 korona, háromnegyedévre 1 k. 85 fillér.

— **Szalay József nagybecskereki lelkész** a „Keresztyén Evangyélita“ lapban múlt évben megjelent evangéliomi beszédeket összegyűjtve kiadja mint beszédei 4. kötetét. Ára 2 korona. A beszédek pár hét múlva szétküldhetők lesznek. Előjegyzéseket, vagy előfizetéseket szívesen fogad még a szerző-kiadó.

— **Pénzküldők figyelmébe.** Minthogy a pénzeslevél borítékán közvetlen egymás mellett alkalmazott két vagy több vékony vonás, vagy aláhúzás alkalmat adhat a pénzes levél oly kifosztására, melynek nyomai csak beható megvizsgálása mellett, esetleg pedig még így sem fedezhetők fel, a kereskedelemügyi miniszter a posta és táviróhivatalokat az ily pénzeslevelek felvételétől eltiltotta.

— **Fegyelmi panasz nt. Kiss Albert debreceni lelkész úr ellen.** Azon az okon, hogy tulajdonképeni lelkészi teendőit már évek óta nem végezi s azok teljesítése alól hivatalos felmentést nem kapott, 185 aláírással panasz adatott be a debreceni egyh. megye espereséhez. E panasz ügyében Dávidházy János esperes elnöklete alatt a beszerzett bizonyítványok

alapján f. hó 26-ikán ítelt az egyházmegye időszaki tanácsa és az orvosi bizonyítvánnyal is igazolt szolgálatképtelenség alapján panaszkodókat elutasította.

— **Egyházmegyei gyűlések.** A tavaszi egyházmegyei gyűlésekre vonatkozó esperesi körlevelek már nagyjából szétküldtek. Az egyházmegyék jegyzőit, lapunk barátait, rendes tudósítóit ez úton is felkérjük, hogy a gyűlések lefolyásáról a közügy érdekében is, értesítéseket küldjenek.

— **Sinka Lajos kitüntetése.** A báró Wodiáner Albert 50,000 koronás alapítványából, a Magy. Tud. Akadémia évenként 1000—1000 koronával évenként két kitűnő néptanítót szokott megjutalmazni. A nagy jutalom egyikét, mely a vallás és közoktatási minisztérium közbenjöttével szokott kiadni, as idén *Sinka Lajos* krassói ev. ref. tanító, az országos ref. tanító-egyesület elnöke nyerte el. A másikat pedig Tomcsányiné Czukrász Róza. A Sinka Lajos kitüntetése a magyar ref. tanítói kar és kerületünk kitüntetését is jelenti. Még mindig vannak jeleseink, a kikkel a nagy országos versenyeken is dicsőséget aratunk s kiknek példája az ifjabb nemzedéket is nemes erőfeszítésre buzdítja. Ugy értesülünk, hogy Sinka Lajos e tanév végén nyugalomba fog vonulni. A mily örömmel adjuk tudtul kitüntetését, éppen olyan sajnálkozva halljuk a hirt nyugalombavonulása felől.

Tartalom-jegyzék: A három fáról. * * * A tiszadai ingatlan parcellázása és a kollégiumi takarékpénztár. Dr. Tóth Lajos. — A debreceni református kollégium adattára. Balogh Ferencz. — Tanügy: A gimnáziumi vallásitanítás módszere. S. Sz. J. — Közéletünk: Eszrevételek. Öry Tamás. — Külföld: Protestáns élet Ausztriában. L. G. — A furtai ev. református egyház története. — Különlélek.

FELELŐS SZERKESZTŐ: DR. FERENCZY GYULA.

Szabó Sándor

képesített kőműves mester

Debrecen, Kölcsei-utca 18. szám.

Van szerencsém a nagyérdemű építető közönség becses tudomá-sára hozni, hogy 1906. február hó 7-én a kőműves mesterségről magasabb képesítési szakvizsgát Budapesten a m. kir. állam-építészeti mérnöki hivatalnál jó sikerrel végeztem, melyről az oklevelet meg is kaptam s most Debrecenben Kölcsey-utca 18. szám alatt nyitottam meg építési irodámat. Ebből kifolyólag mindenféle építkezést, azok tervezetét és épület javításokat elvállalok, valamint abban a kellemes helyzetben vagyok, hogy a m. kir.

szabadalmi hivatal által 32587. f. 1905. a szabadalmazott gyorsan száradó festék-mázak előállításának megszerzése folytán **nyers és salétromos falak szárazzá tételét** eszközlöm anélkül, hogy a falról a maltert levennem, a hibás részeket kijavítom a m. kir. szabadalmi hivatal fentebb hivatott számhatározata folytán megvizsgált és szabadalmazott gyorsan száradó festék máz-bevonása által; a nedves falak már 50—60 perc alatt szárazak lesznek. A festő azonnal festhet és mintázhat reá, és nemcsak, hogy szárazzá teszi a falakat, hanem erősíti és felülmulja az eddigi kísérletezéseket. Ugy bent, mint az utcaifal alsó része és fürdőszobák falai bármely színben előállítható mázzal bevonhatók fényezve vagy anélkül. **Sem fagy, sem eső meg nem rongálhatja, vízzel mosható s a fal ezáltal a vizet magába nem veszi.** A legolcsóbb árak mellett előállítható, felelősségem mellett bármely háztulajdonos azzal kísérletet tehet.

Ezen festék máz nemcsak falra, hanem vas és pléh-fedésre, valamint sirkerítések feketére, ezüst, vagy bármilyen színben való festésre kitűnően alkalmas; ócska bőr, vagy viaszkos vázon-diványokat, vagy székeket újjá lehet vele tenni fekete vagy bordó színben; nem ragad, 25—30 perc múlva már rá is lehet ülni.

E festék teljesen alkalmas szobapadló festésére és butorfényezésre, sőt felülmulja az eddigieket, mert 20—30 perc alatt száraz, vízzel mosható, a vasanyagon és pléh-tetön a rozsdá képződést megakadályozza. Egyszeri befestés eltart 6—7 évig. Ezen mázak kilónként is kaphatók nálam. Valamint iskola fali táblák festésére kitűnően alkalmas és bárki befestheti vele a táblákat.

Az itt felsorolt munkálatokat a megrendelt időre gyorsan és pontosan, felügyeletem alatt készíttetem.

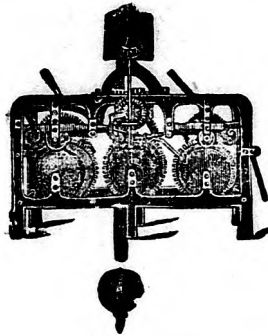
Midőn a legpontosabb és lelkiismeretesebb kivitelű munkálatokról a n. közönséget biztosítom, egyben kérem szíves bizalmával kitüntetni. Magamat ajánlva vagyok tisztelettel Debrecen, 1906. március 3.

Szabó Sándor

képesített kőműves mester.

— „Antidol“ a legjobb gyógyszer: fejfájás ideges fejfájás és nátha ellen. A szert nem kell bevenni, néhány csepp a tenyéren eldörzsölve, s használati utasítás szerint belélegezve, azonnal megszünteti a bajt. Sok ezer ember használja s mindenki csak jót mond róla. Kérdezze ismerőseit, hogy használta-e már az Antidol-t, amely nagyszerű hatásáért arany éremmel lett kitüntetve. Egy üvegcse ára 1 kor. 20 fill. és 35-ször mulaszthatja el vele fejfájását. Kapható: **Grósz Nagy Ferencz** gyógyszerárában Debrecen az Arany egyszarvuhoz.

Toronyórák

palota-, városházi-, gyári- és lak-
tanya berendezését a legelőnyöseb-
ben eszközi

Mayer Károly utóda
Müller János

első magyar óragyár

= gőzerő berendezéssel =

Budapest, VII., Csömöri-ut
50. saját házban.

Képes árjegyzékek és költségvetések bérmentve.

Egyházak Hivatalok és
Magánfelek részére

Gummi és Rézbélyegzőket

állandó festékpárna, számozógép,
keletesbélyegzőket szakszerű

kívitelben

== olcsó árban szállít ==

az Első debreceni

Ruggyanta-bélyegzőgyár és nyomda

Simonffy-u. 5. sz.

Árjegyzék ingyen.

Király balzsam

Köszvény és
csusz ellen.

☞ ☞ Legujabb gyógyszer. ☞ ☞

Ezen balzsam legujabb gyógyszer úgy belsőleg,
mint külsőleg mindenféle fájdalmak ellen. **Király-bal-**
zsam készítményem mint házi szer szükséges, hogy min-
den háznál kéznél legyen, mert úgy belsőleg, mint kül-
sőleg kitűnő hasznos szer.

Belsőleg gyomorfájásnál gyomorgöresnél csikarás-
nál, fejfájásnál azonnal hat s legjobb
fájdalomesillapító.

Külsőleg tekintélyes orvosok ajánlják **k ö s z-**
v é n y n é l c s u z n á l továbbá
meghűléseknél, fog és fejfájásnál pár perc alatt hat.
Igen hasznos gyógyszer még szájvizhez cseppentve rossz
lehellet szagtalanítására. **1 üveg 2 k 65 f. 3 üveg 6**
kor. 65 fill. Utánvétellel bérmentve.

Magyar ember nem
használ mást, csak a
híres

Hajdusági pedrót !!

mely legjobb bajsznövesztő és ápoló szer az összes
bajszpedrő készítmények között. Hatása gyors és biztos.

Postán 3 dobozt 2 K. 15 fillérért. 6 dobozt 3 K.

65 fillérért bérmentve utánvétellel küld a készítő.

Grósz Nagy Ferencz

„Arany-egyszerű” gyógyszer-tára a hol minden bel- és külföldi
gyógyszer-különlegességek eredeti árakban beszerezhették.

Novotny Antal

harangöntőde és
vasharanglábgyár

Temesvár - Gyárváros.

Ajánlja magát több
évi szavatolás mellett
régii harangok újraön-
tésére, valamint új ha-
rangok és teljes ha-
rangesoportok előre
meghatározott hangok
utáni elkészítésére. Kü-
lönösen ajánlja saját
találmánya új mo-
dern átlukasztott

harangjait

melyek felső részükön
a hege-düéhez hasonló
S alakú nyílásokkal
vannak ellátva és azért
erősebb, terjedelme-
sebb és mélyebb han-

guak, mint régi modoruak. Ily szerkezetű 327 kgros harang
hangban egyenlő 461 kgros régi modoru haranggal. Ajánl
továbbá fogatható vertvas-koronákkal, régi harangok ilyet
nekkel való újra szerelését és vertvas-harang állványoka-

Költségvetések és képes árlapok díjmentesen szolgál-
tatnak. — Az 1896 orsz. kiállításán millenniumi nagy
éremmel kitüntetve.

ORGONA !!

Nagyváradon, fő-utca 51/15.

UJ ORGONÁKAT

készíték a legujabb pneumatikus csörend-
szer szerint, golós-ladával. Biztos műkö-
déséért még a legnedvesebb templom-
ban is kezeskedem.

ORGONÁIM az elképzeltető könnyed-
séggű játszás-móddal birnak és mindamel-
lett az egyes sipok a leggyorsabb játszás
mellett is **precízen** azonnal megszólalnak.

Elvállalok továbbá

r é g i o r g o n á k a t
átalakítás, javítás és hangolás a leg-
jutányosabb árban.

ORSZÁGH ANTAL

orgona készítő.

Alapított 1851-ben.

DÁVIDHÁZY KÁLMÁN

elsőrangú könyvkötészete és díszműves üzlete
DEBRECEN, Fűvészkert-utca 9.

Teljesen modern berendezésű üzlet. Megbízható s kifogastalan munkát készít mindennemű könyvkötészeti, díszműcikkben és bőrmunkákban.

Ima-, Énekeskönyv s más *Egyházi műveket* tömeges mennyiségben, versenyképes kivitelben és *gyári áron*.

**Anyakönyveket, tartós jó kötésben.
Szent Bibliát és emléklapokat
különleges diszkötésben jubileumokra.**

Aranykönyvek egyházak számára mely jótékony adományok nyilvántartására is alkalmas.

Kéziratok befoglalására **táblákat**, melyek a szószéken vagy temetéseknél előnyösen használhatók.

Iskolák számára térképek és táblázatok felhuzását vászonra vagy papírra és ezeken kívül még számos e szakba vágó munkát.

Szükséglet esetén bármely cikkre nézve azonnal szolgálók, — ár. számítások a különleges munkákhoz, — mint *Disztáblák, Emléklap és aranykönyveken, rajzokkal, kívánat szerinti stylusban, levéltári írománytartó fedeleket.*

Országgh Sándor

orgona- és hangszergyáros
cs. és kir. udvari szállító

RÁKOS-PALOTA, Budapest mellett.

Az 1886. évi kiállításon „nagy díszoklevéllel” és Ferencz József lovag „renddel” kitüntetve, az 1904. évi veszprémi kiállításon aranyéremmel kitüntetve

azonkívül számtalan kitüntetés és elismerés.

Készít kellemes és tömör hangú, legjobb és legújabb rendszerű orgonákat. Elvállal javításokat és átalakításokat. Kisebbségű orgonák készletben vannak. Szolid munka és jutányos árak. Az orgonák jóságát mi sem bizonyítja inkább mint az, hogy a gyár alapítása óta 400-nál több új orgona lett megrendelve és készítve.

Árjegyzék és részletes tervezet kívánatra díjmentesen küldetik.

A „Neumann M.” cég debreceni áruházáról.

A tiszántuli ref. egyházkerület lelkész és tanító urai előtt nem ismeretlen a

„NEUMANN M.”

cs. és kir. udvari szállító-cég.

Hiszen évek hosszú sora óta, a mióta ez a cég a közönség osztatlan bizalmát bírja, nincs eset rá, hogy e nagy egyházkerület lelkészei, tanítói Debrecenben járva, ne tekintsek meg azt a kitűnő hírnevnek örvendő nagy áruházat.

A kitűnő minőségű férfi-, fiu- és gyermek-ruhákkal felszerelt áruház kielégíti a legkényesebb igényeket is. Ezt bizonyítják az összes vásárlók, de különösen azok a szülők, kik gyermekeik ruhaszükségletét itt szerzik be.

A nagytiszteletű lelkész és tanító urak Debrecenbe jöve, ne mulasszák el ezt a látványosság számba menő hatalmas áruházat

megtekinteni. Igaz élvezettel fogja látni mindenki ezt a nagy üzletet, mely a szolid-ságnak olcsóságnak mintaképe.

Nincs itt holt saison soha. Élénk az üzlet az év minden szakában, mert a vevők óriási tömege helyből úgy mint vidékről a *Neumann M.* céget keresi fel.

A cég főtörekvése az üzlet jó hírnevét minden időben és körülmények között fentartani, de arra nem is volt eset, hogy *Neumann M.* áruháza ellen panasz emeltetett volna.

Olcsóság, tartósság és csinosság tekintetében a Neumann cég áruai versenyen felül állanak.

A tiszántuli egyházkerület lelkész és tanító urai pedig különösen bizalommal fordulhatnak az üzlet vezetőjéhez, mert hiszen mint törzs vevőközönség különös figyelemben részesülnek minden alkalommal.

Ezután figyelmökbe ajánljuk ezt a régi kitűnő hírnevű céget.

NEUMANN M cs. és kir. udv. szállító Debrecen. főtér, a postával szemben.

Mérték szerint külön osztály

ALAPÍTOTT 1845-ben.